

Sağlık Çalışanlarının Çalışan Güvenliği Uygulamalarından Memnuniyetleri ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

Gönderim Tarihi: 28.07.2017

Kabul Tarihi : 22.09.2017

Birgül Burunkaya¹

Kenan Topal²

Gizem Erdoğan³

Çiğdem Gereklioğlu⁴

ÖZ

Giriş ve Amaç: Bu çalışma ile Adana Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi (ANEAH) sağlık çalışanlarının çalışan güvenliği ile ilgili mevcut uygulamalardan memnuniyet durumlarının ve 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkında bilgi düzeylerinin araştırılması amaçlanmıştır.

Materyal ve Metod: Bu kesitsel çalışma ANEAH'nin 521 sağlık çalışanı üzerinde 1 Mayıs 2015 ile 30 Haziran 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama formu katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, çalışan güvenliği ile ilgili mevcut uygulamalardan memnuniyet durumlarını sorgulayan 21 madde ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkında bilgi düzeylerini araştıran 9 maddeden oluşturulmuştur. Ayrıca katılımcılara 45 maddelik Hastanelerde Çalışan Sağlık Personeli İçin İş Güvenliği Ölçeği (HİGÖ) uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan 521 sağlık çalışanının ortalama yaşı 35.2±8.2 yıl ve %58.7'si kadın (n=306) idi. Katılımcıların %20.1'i asistan doktor (n=105), %29.2'si uzman doktor (n=152) ve %50.7'si sağlık memuru ve hemşire (n=264) idi. Katılımcıların %55.9'u güvenlik personeli davranışlarından, %56.8'i çalışma

1 GOP Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Tıbbi Biyokimya, İstanbul, Türkiye

2 Doç. Dr., Adana SBÜ ANEAH Aile Hekimliği Kliniği. ktopal9@yahoo.com

3 Uzm. Dr., drgizem@mynet.com

4 Uzm. Dr., Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği AD, Ankara. gereklioglugizdem@hotmail.com

ortamındaki kişiler arası ilişkilerden memnun olduklarını belirtirken %56.2'si iş kazası/meslek hastalığı durumunda kurumun sorumluluk alması ve desteğinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılara uygulanan HİGÖ ortalama puanı (51.20) düşük bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu bilgi düzeylerini sorgulayan maddelerin ortalama skorlarının düşük olduğu bulunmuştur. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda meslek durumuna göre İş Güvenliği Ölçek puanları mesleki hastalıklar ve şikayetler konusunda uzman doktorların ortalama skoru (2.31±0.9) asistan doktor (1.92±1.6) ve hemşirelerin (2.0±0.9) ortalama skoruna göre anlamlı olarak yüksek bulunmuştur (F=8.587, p=0.000). Çalışan güvenliği uygulamalarından memnuniyet oranlarının lisans ve yüksek lisans eğitimi alanlarda meslek lisesi ve ön lisans eğitimi alanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. (F= 3.737, p= 0.011).

Sonuç: Katılımcıların HİGÖ ortalama puanlarının ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkındaki bilgilerinin düşük olduğu bulunmuştur. Araştırmamızda eğitim düzeyinin artmasıyla çalışan güvenliği uygulamalarından memnuniyetlerinin arttığı gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı Hizmetleri, Çalışan Sağlığı, İş Güvenliği

Health Care Workers' Satisfaction From Occupational Safety Practices and Their Knowledge Level About Occupational Health And Safety Legislation

ABSTRACT

Background and Objective: This study aims investigating satisfaction from occupational safety and practices, and also knowledge level about Occupational Health and Occupational Safety Legislation (number 6331) among the health care workers at Adana Numune Research and Training Hospital

Material and Method: This cross-sectional study was conducted with 521 health care workers at Adana Numune Research and Training Hospital between May first and June 30th 2015. Data collection form was composed of 21 items inquiring socio-demographic characteristics of the participants, their satisfaction from the current occupational safety practices and 9 items inquiring their knowledge level about Occupational Health and Safety Legislation. The participants were also applied Occupational Safety Scale (OHSS) for Health care workers at the hospitals.

Results: Mean age of 521 health care workers was 35.2 ± 8.2 years and 58.7% (n=306) were female. Of the participants, 20.1% (n=105) were residents, 29.2% (n=152) were specialists and 50.7% (n=264) were health officers and nurses. Of them, 55.9% were satisfied from the behaviors of the security staff, 56.8% were satisfied from inter-personal relationships at the workplace and 56.2% were not satisfied from their institution's support and taking responsibility in case of a work accident/occupational disease. Mean score of OHSS was found low (51.20). Mean scores of knowledge level about Occupational Health and Safety Legislation (number 6331) were also found low. Mean scores of OHSS about occupational diseases and complaints were found higher among the specialists (2.31 ± 0.9) when compared to the residents (1.92 ± 1.6) and the nurses (2.0 ± 0.9) ($F=8.587$, $p=0.000$). Satisfaction from occupational safety practices was seen to be higher among the undergraduates and the graduates compared to the graduates from vocational high school and associate degree ($F= 3.737$, $p= 0.011$).

Conclusion: The participants were found to have a low mean score of OHSS and low knowledge level about Occupational Health and Safety Law. Satisfaction from occupational safety was seen to elevate with increasing educational level.

Key Words: Occupational Health Services, Occupational Health, Occupational Safety.

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisinde iş sağlığı ve güvenliği kavramı "iş yerlerinde işin yürütülmesi sırasında çeşitli nedenlerden kaynaklanan sağlığa zarar verebilecek koşullardan ve güvenliği tehlikeye düşürecek durum ve davranışlardan korunmak, üretimin devamlılığını sağlamak ve verimliliği arttırmak amacıyla yürütülen sistemli ve bilimsel çalışmalardır" şeklinde tanımlanmaktadır (Keleş R., 2004). Küreselleşmenin yaşandığı günümüz koşullarında sürekli gelişen teknoloji ve sanayileşme ile birlikte işyerlerindeki olumsuz çalışma koşulları çalışanların sağlık ve güvenliklerini tehdit etmektedir. Bunu önleyebilmek amacıyla, uzun yıllardan beri iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çeşitli uygulamaların gerçekleştirildiğini, bu uygulamaların ülkelere ve sektörlere göre farklılık gösterdiğini söylemek mümkündür (Tüzüner V.L., 2011). Sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışmak, günümüzde her çalışanın sahip olması gereken bir insanlık hakkı olup, işletmelerin bu konuda belirlenmiş yasalara uyması gerekmektedir (Sadullah Ö., 2010). İş sağlığı ve güvenliği konularını içeren koruma işlevi; işletmelerde güvenli bir çalışma ortamının yaratılması için gerekli insan davranışının sağlanmasını, iş kazaları ve meslek hastalıklarını doğuran nedenlerin saptanarak ortadan kaldırılmasını ve bunların sebep olduğu kayıp zamanın azaltılarak verimliliğin yükseltilmesini amaçlar. Son yirmi yıldır iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının giderek önem kazandığı sağlık sektöründe; iş kazalarını, meslek hastalıklarını, işe bağlı sağlık sorunlarını ve istenmeyen durumları ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli çözümler geliştirildiği görülmektedir (Tüzüner V.L., 2011).

İşyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenlemek amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu 30/6/2012 tarih ve 28339 sayı ile Resmi Gazetede yayımlanarak kamu ve özel sektöre ait bütün işleri ve işyerlerini ve tüm çalışanları kapsamı altına almıştır. Adana İli Kamu Hastaneler Birliği Genel Sekreterliğine bağlı sağlık tesislerinde iş sağlığı ve güvenliği kurulu, risk analizi, acil durum eylem planı, çalışanların iş sağlığı ve güvenliği eğitimi çalışmalarına 15.07.2013 tarihinde başlanmıştır. Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nde 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarına 2013 yılında İş Sağlığı ve Güvenliği Birimi kurulmasıyla başlanmıştır.

Bu araştırma ile Eğitim ve Araştırma Hastanesi çalışanlarının çalışan güvenliği ile ilgili mevcut uygulamalardan memnuniyet durumları ve 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında planlanan çalışmalarla ilgili bilgi düzeyleri araştırılmış olup elde edilen verilerin iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin geliştirilmesine yardımcı olması amaçlanmıştır.

2.MATERYAL VE METOD

Kesitsel tipte yapılan bu araştırma 1 Mayıs30 Haziran 2015 tarihleri arasında Eğitim ve Araştırma Hastanesinde akademisyen, uzman ve asistan doktor,-sağlık memuru, hemşire ve ebe olarak görev yapan sağlık personeli üzerinde yapılmıştır. Toplam 1451 çalışandan rastgele örnekleme seçilen 521 kişi araştırmaya alınmıştır.

Araştırma verilerininin toplanmasında demografik verileri de içeren yapılandırılmış dört bölümden oluşan bir anket formu kullanılmıştır. Birinci bölümde 8 sorudan oluşan demografik veriler yer almakta idi. İkinci bölümde çalışma saatleri/nöbetler, görev dağılımı ve iş yükü gibi çalışan güvenliği ile ilgili uygulamalardan memnuniyet durumlarını ölçen ve memnunum ya da memnun değilim şeklinde yanıtlanan 21 madde bulunmaktaydı.

Hastanede Çalışan Sağlık Personeli İçin İş Güvenliği Ölçeği ise anketin üçüncü bölümünde uygulandı. Toplam 45 sorudan oluşan ölçek 1 ile 6 arasında puanladı (1. Katılmıyorum, 6. Tamamen katılıyorum), toplam puan aralığı 45 ile 270 arasında idi.Ölçekten 270'e yakın puan alınması hastanelerde iş güvenliğinin sağlandığını, 45'e yakın puan alınması iş güvenliğinin sağlanmadığını göstermekte idi. (Öztürk H., 2012). Dördüncü bölümde ise 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu farkındalık bilgi düzeyini ölçmek üzere hazırlanan ve katılımcıların (1. Hiç bilmiyorum, 2. Az biliyorum, 3. Biraz biliyorum, 4. Çok biliyorum, 5. Tamamen biliyorum) şeklinde cevapladığı 9 madde bulunmaktaydı. Araştırma için Adana Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Etik Kurulunun izni alındı.

İstatistiksel Analizler

Hastanenin insan kaynakları birimlerinden çalışan kayıtları alınarak 1451 sağlık personelinin güncellenmiş listelerine ulaşılmış ve rastgele örnekleme tablosu kullanılarak 521 katılımcı belirlenmiştir. Yapılandırılmış anket formu

katılımcıların bilgilendirilmiş gönüllü olur formunu imzalamasının ardından araştırmacılar tarafından yüz yüze görüşme ile uygulanmıştır. Elde edilen verilerin tanımlayıcı analizleri yapıldıktan sonra karşılaştırmalar için Student-t Testi ve OneWay Anova varyans analizleri kullanılmıştır. Analizlerde $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmaya katılan çalışanların ortalama yaşı 35.2 ± 8.2 yıl meslekte deneyim süresi 12.1 ± 8.9 yıl ve kurumda çalışma süresi 69.1 ± 78.0 ay olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların demografik verileri ve meslek grupları ile çalıştıkları üniteler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Verileri

Demografik verileri (n=521)		n	%
Cinsiyet	Kadın	306	58.7
	Erkek	215	41.3
Medeni Durum	Evli	372	71.4
	Bekar	134	25.7
	Boşanmış	12	2.3
	Eşi Ölmüş	3	0.6
Eğitim Durumu	Sağlık Meslek Lisesi	38	7.3
	Yüksekokul	98	18.8
	Lisans	125	24.0
	Lisansüstü	260	49.9
Meslek Grubu	Uzman Doktor	152	29.2
	Asistan Doktor	105	20.1
	Sağlık Memuru, Hemşire, Ebe	264	50.7
Çalışılan Ünite	Servis	239	45.9
	Yoğun bakım	58	11.2
	Acil servis	38	7.3
	Ameliyathane	47	9.0
	Poliklinik	44	8.4
	Diğer (Laboratuvar, eczane vb)	95	18.2

Katılımcıların sağlık güvenliği önlemleri, çalışma saatleri, çalışma ortamının donanımı, çalışma ortamındaki kişiler arası ilişkiler vb. konulardaki memnu-

niyetlerinin sorgulandığı maddelere verdikleri yanıtların oranları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Çalışan Güvenliği İle İlgili Uygulamalardan Memnuniyet Oranları

Çalışan güvenliği ile ilgili uygulamalar	Memnunum		Memnun Değilim	
	n	%	n	%
Sağlık güvenliği önlemleri (aşı, koruyucu malzeme, araç-gereç vb.)	247	47.4	274	52.6
İş kazası/ meslek hastalığı durumunda kurumun sorumluluk alması/desteği	224	43.0	293	56.2
Çalışma saatleri/ nöbetler	228	43.8	293	56.2
Kişisel koruyucu malzemenin kalitesi	200	38.4	321	61.6
Çalışan sağlık ve güvenlik politikaları	192	36.9	329	63.1
Çalışma ortamının donanımı ve dizaynı	162	31.1	359	68.9
İş Hızı	159	30.5	361	69.3
Kullanılan temizlik malzemelerin kalitesi	150	28.8	371	71.2
İş Yüğü	146	28.2	374	71.8
Güvenlik personeli davranışları	291	56.2	228	43.8
Çalışma ortamındaki kişiler arası ilişkiler	296	56.8	224	43.2
Çalışılan birim/servis/ünitede çalışmaktan	311	59.7	209	40.3

Katılımcıların Hastanede Çalışan Sağlık Personeli İçin İş Güvenliği Ölçeğine ait sorulara verdiği cevaplar sonucunda ölçek puanı 51.20 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların İş Güvenliği Ölçeği alt kriterleri ortalama skorları Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sağlık Çalışanı İş Güvenliği Ölçeği Alt Kriterleri Ortalama Skorları

	Ort. Skor*	SD
Mesleki Hastalıklar ve Şikâyetler	2.1	0.9
Sağlık Taraması ve Kayıt Sistemi	3.5	1.4
Kazalar ve Kayıt Sistemi	3.0	1.3
Yönetsel Destek ve Yaklaşımlar	2.3	1.0
Malzeme Araç ve Gereç Denetimi	2.9	1.3
Koruyucu Önlemler ve Kurallar	3.1	1.2
Fiziksel Ortam Uygunluğu	3.2	1.4
Toplam	2.9	1.2

*1. Katılmıyorum, 6. Tamamen katılıyorum.

Katılımcıların 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile ilgili bilgi düzeylerini araştıran sorulara verilen cevapların ortalama skorları ile yapılan

analizlerin sonuçları Tablo 4’te verilmiştir. Buna göre katılımcıların ‘Tüm işyerlerinin 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına alındığı, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ile diğer sağlık personelinin görev yapacağı ve işverenlerin, risk değerlendirmesi yaptırması gerektiği konularını bilip bilmedikleri’ ile ilgili sorulara verdikleri yanıtların ortalama skorlarının test değeri 3’e göre anlamlı olarak farklı olmadığı bulunmuştur (Tablo 4).

Katılımcıların İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile bütün işyerlerinde sağlıklı ve güvenli çalışma ortamları oluşturulacağı fikrine katılıp katılmadıkları, işyerlerinde, çalışan temsilcilerinin görev yapması gerektiğini, iş sağlığı ve güvenliği kapsamında çalışanların görüş bildirme, aktif katılım ve eğitim alma gibi haklarının olduğunu ve yangın ve tahliye tatbikatının ne oranda yapıldığını bilip bilmediklerine dair maddelerin ortalama skorunun test değeri 3’e göre anlamlı olarak düşük olduğu bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkında bilgi düzeylerinin ortalama skorları.

6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkındaki bazı bilgiler	Ort. Skor*	SD	t**	p
Tüm işyerlerinin 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamına alındığından haberdar mısınız?	2.9	1.2	-1.381	0.168
İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile bütün işyerlerinde sağlıklı ve güvenli çalışma ortamları oluşturulacağı fikrine katılıyor musunuz?	2.7	1.2	-4.469	0.000
Çalışanların sayısına ve işyeri türüne bakılmaksızın her işyerinde iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ile diğer sağlık personelinin görev yapacağını biliyor musunuz?	3.0	1.2	1.185	0.237
İşverenlerin, işyerinde var olan ya da dışarıdan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi ve bertaraf edilmesi için risk değerlendirmesi yaptırması gerektiğini biliyor musunuz?	2.9	1.7	-0.100	0.920
İşyerlerinde; iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili konularda çalışanlarla işveren arasındaki iletişimi sağlayacak çalışan temsilcilerinin görev yapması gerektiğini biliyor musunuz?	2.7	1.2	-4.538	0.000
6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu uyarınca çalışan olarak işyerilerindeki iş sağlığı ve güvenliği kapsamında görüş bildirme, aktif katılım ve eğitim alma gibi haklarınız olduğunu biliyor musunuz?	2.7	1.3	-4.514	0.000

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu uyarınca çalışan olarak kendinizin ve çalışma arkadaşlarınızın sağlık ve güvenliğini tehlikeye düşürmeme ve işyerindeki araç ve donanımları doğru kullanma gibi yükümlülükleriniz olduğunu biliyor musunuz?	3.1	1.3	2.495	0.013
İşyerinizde yangınla mücadele ve tahliye tatbikatı yapılıyor mu?	2.1	1.3	-14.01	0.000

*1.Hiç bilmiyorum, 2.Az biliyorum, 3.Biraz biliyorum, 4.Çok biliyorum, 5.Tamamen biliyorum, **Tek örneklemlili t testi, test değeri 3 olarak alınmıştır.

Eğitim durumuna göre çalışan güvenliği uygulamalarından memnuniyet düzeylerinin karşılaştırılması Tablo 5'te verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda iş yükü, iş hızı, çalışma ortamının donanımı ve dizaynı, çalışma ortamındaki kişilerarası ilişkiler, kullanılan temizlik malzemelerinin kalitesi, kişisel koruyucu malzemenin kalitesi, sağlık güvenliği önlemleri, çalışan sağlığı ve güvenliği politikaları ve iş kazası ya da meslek hastalığı durumunda kurumun sorumluluk alma ve desteği ile ilgili memnuniyet düzeyleri çalışanların eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği ve eğitim durumunun artmasıyla memnuniyetin arttığı bulundu. Diğer yandan çalışanların eğitim durumu ile çalışma saati ve nöbetler, çalışılan birimde çalışma ve güvenlik personelinin davranışları ile ilgili memnuniyet düzeyleri ile çalışanların eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görüldü (Tablo 5).

Tablo 5. Çalışanların Eğitim Durumuna Göre Çalışan Güvenliği İle İlgili Bazı Uygulamalardan Memnuniyet Durumlarının Karşılaştırılması

Çalışan güvenliği ile uygulamalar	Eğitim Durumu (N=521)				F	p
	Sağlık Meslek Lisesi (n=38.%7.3) Ort±SD	Meslek Yüksekokul (n=98.%18.8) Ort±SD	Lisans (n=125.%24) Ort±SD	Lisansüstü (n=260.%49.9) Ort±SD		
Çalışma saatleri ve nöbetler	1.50±0.5	1.52±0.5	1.58±0.5	1.58±0.5	0.585	0.625
İş Yükü	1.58±0.5	1.66±0.5	1.82±0.5	1.71±0.5	3.737	0.011 ^{††}
İş Hızı	1.45±0.5	1.62±0.5	1.81±0.4	1.70±0.5	7.254	0.000 ^{†††}
Çalışma ortamının donanım ve dizaynı	1.53±0.5	1.58±0.5	1.64±0.5	1.78±0.4	7.148	0.000 ^{†††}
Çalışma ortamındaki kişilerarası ilişkiler	1.24±0.4	1.41±0.5	1.42±0.5	1.47±0.5	2.756	0.042 [†]
Kullanılan temizlik maddelerinin kalitesi	1.45±0.5	1.78±0.4	1.72±0.5	1.72±0.4	5.145	0.002 ^{††}

Kişisel koruyucu malzemenin kalitesi	1.45±0.5	1.52±0.5	1.62±0.5	1.67±0.5	4.052	0.007**
Çalışılan birim/servis/ ünite de çalışmaktan	1.26±0.4	1.35±0.5	1.44±0.5	1.42±0.5	1.891	0.130
Sağlık güvenliği önlemleri (aşı, koruyucu malzeme, araç-gereç)	1.26±0.4	1.45±0.5	1.51±0.5	1.60±0.5	6.405	0.000***
Çalışan sağlık ve güvenlik politikaları	1.39±0.5	1.56±0.5	1.61±0.5	1.70±0.5	5.946	0.001***
Güvenlik personeli davranışları	1.29±0.5	1.46±0.5	1.49±0.5	1.43±0.5	1.662	0.174
İş kazası /meslek hastalığı durumunda kurumun sorumluluk alması/desteği	1.32±0.5	1.50±0.5	1.57±0.6	1.67±0.6	5.497	0.001***

†p<0.05, ††p<0.01, †††p<0.001, OneWayAnova Testi kullanılmıştır.

Çalışanların eğitim durumuna göre iş güvenliği ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması tablo 6’da verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda çalışanların eğitim durumu ile mesleki hastalıklar ve şikâyetler, sağlık taraması ve kayıt sistemi, yönetsel destek ve yaklaşımlar, malzeme araç gereç denetimi, koruyucu önlemler ve kurallar ile fiziksel ortam uygunluğu boyutlarında İş Güvenliği Ölçek Puan Ortalamalarının eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği ve eğitim durumunun artmasıyla iş güvenliği ölçek puan ortalamasının azaldığı bulundu. Öte yandan çalışanların kazalar ve kayıt sistemi ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görüldü (Tablo 6).

Tablo 6. Çalışanların Eğitim Durumuna Göre İş Güvenliği Ölçek Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

İş Güvenliği Ölçek Puan Ortalamaları	Eğitim Durumu				F	P
	Sağlık Meslek Lisesi (n=38,%7.3) Ort±SD	Meslek Yüksekokul (n=98,%18.8) Ort±SD	Lisans (n=125,%24) Ort±SD	Lisansüstü (n=260,%49.9) Ort±SD		
F1.Mesleki Hastalıklar ve Şikâyetler	2.29±1.0	2.014±0.9	1.95±0.8	2.14±0.8	8,587	0.000†
F2.Sağlık Taraması ve Kayıt Sistemi	4.20±1.2	3.93±1.5	4.18±1.3	2.90±1.2	59.189	0.000†

F3.Kazalar ve Kayıt Sistemi	3.28±1.4	2.97±1.3	3.06±1.2	2.94±1.3	0.701	0.497
F4.Yönetmelik Destek ve Yaklaşımlar	2.74±1.2	2.42±1.2	2.40±1.0	2.13±1.0	9.439	0.000 [†]
F5.Malzeme Araç ve Gereç Denetimi	3.66±1.3	3.23±1.5	3.32±1.3	2.44±1.1	33.853	0.000 [†]
F6.Koruyucu Önlemler ve Kurallar	3.75±1.2	3.25±1.4	3.39±1.2	2.84±1.03	17.788	0.000 [†]
F7.Fiziksel Ortam Uygunluğu	3.78±1.5	3.25±1.6	3.50±1.3	2.92±1.3	7.217	0.001 [†]

†p<0.001, One Way Anova Testi kullanılmıştır.

Meslek Durumuna Göre Çalışan Güvenliği Uygulamalarından Memnuniyet Oranlarının karşılaştırılması Tablo 7'de verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda çalışma saati ve nöbetler, iş yükü, çalışma ortamının donanımı ve dizaynı, kişisel koruyucu malzemenin kalitesi, sağlık güvenliği önlemleri, çalışan sağlığı ve güvenliği politikaları ve iş kazası ya da meslek hastalığı durumunda kurumun sorumluluk alma ve desteği ile ilgili memnuniyet düzeyleri çalışanların meslek durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği ve asistan doktorlarda ortalama memnuniyet skorunun daha yüksek olduğu görüldü. Çalışanların meslek durumu ile iş hızı, çalışma ortamındaki kişilerarası ilişkiler, kullanılan temizlik malzemelerinin kalitesi, çalışılan birimde çalışma ve güvenlik personelinin davranışları ile ilgili memnuniyet düzeyleri ile çalışanların meslek durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görüldü (Tablo 7).

Tablo 7. Çalışanların Meslek Durumuna Göre Çalışan Güvenliği İle İlgili Bazı Uygulamalardan Memnuniyet Durumlarının Karşılaştırılması

Çalışan güvenliği ile uygulamalar	Meslek Durumu (N=521)			F	p
	Uzman Doktor (n=152,%29.2) Ort±SD	Asistan Doktor (n=105,%20.1) Ort±SD	Hemşire (n=264,%50.7) Ort±SD		
Çalışma saatleri ve nöbetler	1,43±0.5	1.77±0.4	1.55±0.5	15.202	0.000 ^{†††}
İş Yükü	1,62±0.5	1.83±0.4	1.72±0.4	6.597	0.001 ^{†††}
İş Hızı	1,65±0.5	1.78±0.4	1.69±0.5	2.579	0.077
Çalışma ortamının donanım ve dizaynı	1,75±0.4	1.79±0.4	1.61±0.5	7.512	0.001 [†]

Çalışma ortamındaki kişilerarası ilişkiler	1,49±0.5	1.45±0.5	1.39±0.5	2.036	0.132
Kullanılan temizlik maddelerinin kalitesi	1,70±0.5	1.75±0.4	1.70±0.5	0.531	0.589
Kişisel koruyucu malzemenin kalitesi	1,66±0.5	1.69±0.5	1.56±0.5	0.839	0.029†
Çalışılan birim/ servis/ünitede çalışmaktan	1.41±0.5	1.42±0.5	1.39±0.5	0.221	0.802
Sağlık güvenliği önlemleri (aşı, koruyucu malzeme, araç-gereç)	1.59±0.5	1.60±0.5	1.46±0.5	4.975	0.007††
Çalışan sağlık ve güvenlik politikaları	1.74±0.4	1.68±0.5	1.55±0.5	7.749	0.000†††
Güvenlik personeli davranışları	1.41±0.5	1.45±0.5	1.45±0.5	0.295	0.745
İş kazası / meslek hastalığı durumunda kurumun sorumluluk alması/ desteği	1.65±0.6	1.66±0.5	1.53±0.6	3.103	0.046†

†p<0.05, ††p<0.01, †††p<0.001, OneWayAnova Testi kullanılmıştır.

Meslek Durumuna Göre İş Güvenliği Ölçek Puan Ortalamalarının karşılaştırılması tablo 8’de verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda çalışanların meslek durumu ile sağlık taraması ve kayıt sistemi, yönetsel destek ve yaklaşımlar, malzeme araç gereç denetimi, koruyucu önlemler ve kurallar ile fiziksel ortam uygunluğu boyutlarında İş Güvenliği Ölçek puan ortalamalarının meslek durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği ve hemşirelerde iş güvenliği ölçek puan ortalamasının yüksek olduğu bulundu. Yapılan analizler sonucunda iş güvenliği ölçek puan ortalaması karşılaştırıldığında mesleki hastalıklar ve şikâyetler, çalışanların kazalar ve kayıt sistemi ile ilgili meslek durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı görüldü (Tablo 8).

Tablo 8. Çalışanların Meslek Durumuna Göre İş Güvenliği Ölçek Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

İş Güvenliği Ölçek Puan Ortalamaları	Meslek Durumu (N=521)				
	Uzman Doktor (n=152,%29.2) Ort±SD	Asistan Doktor (n=105,%20.1) Ort±SD	Hemşire (n=264,%50.7) Ort±SD	F	P
Mesleki Hastalıklar ve Şikayetler	2.31±1.0	1.919±0.6	2.00±0.9	2.305	0.076
Sağlık Taraması ve Kayıt Sistemi	2.98±1.3	2.74±1.0	4.95±1.3	37.549	0.000†
Kazalar ve Kayıt Sistemi	2.99±1.3	2.88±1.2	3.05±1.3	0.912	0.435
Yönetmelik Destek ve Yaklaşımlar	2.28±1.1	1.93±0.8	2.45±1.1	5.470	0.001†
Malzeme Araç ve Gereç Denetimi	2.48±1.3	2.37±0.9	3.33±1.4	23.368	0.000†
Koruyucu Önlemler ve Kurallar	3.01±1.2	2.61±0.8	3.12±1.2	11.398	0.000†
Fiziksel Ortam Uygunluğu	2.97±1.4	2.91±1.2	3.42±1.5	7.546	0.000†

†p<0.001, OneWayAnova Testi kullanılmıştır.

4. TARTIŞMA

Sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışmak, günümüzde her çalışanın sahip olması gereken bir insanlık hakkı olup, işletmelerin bu konuda belirlenmiş yasalara uyması gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliği kapsamında güvenli bir çalışma ortamının yaratılması için gerekli insan davranışının sağlanması, iş kazaları ve meslek hastalıklarını doğuran nedenlerin saptanarak ortadan kaldırılması gereklidir (Ömer, 2010). İş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının giderek önem kazandığı sağlık sektöründe; iş kazalarını, meslek hastalıklarını, işe bağlı sağlık sorunlarını ve istenmeyen durumları ortadan kaldırmaya yönelik çabalar artmıştır (Tüzüner V. L., 2011).

Bu araştırma ile bir Eğitim ve Araştırma Hastanesi çalışanlarının çalışan güvenliği ile ilgili mevcut uygulamalardan memnuniyet durumları ve 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında planlanan çalışmalarla ilgili bilgi düzeyleri araştırılmış olup elde edilen verilerin iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin geliştirilmesine yardımcı olması amaçlanmıştır.

Yapılan bir çalışmada ‘katılımcıların iş kazası/meslek hastalığı durumunda kurumun sorumluluk alması ve desteğinden (%74.5) ve hastanedeki çalışma saatleri ve nöbetlerden (%72.3) yüksek oranda memnun oldukları; düşen iş yükünden ise memnuniyetlerinin düşük (%47.4) olduğu bulunmuştur (Karaer G, 2016). Bizim çalışmamızda katılımcıların çalışan güvenliği ile ilgili uygulamalardan memnuniyet oranları genel olarak düşük bulunmuştur, özellikle katılımcıların iş kazası/meslek hastalığı durumunda kurumun sorumluluk alması ve desteği, hastanedeki çalışma saatleri ve nöbetlerden ve iş yükünden memnuniyetleri düşük bulunmuştur. Diğer taraftan katılımcıların güvenlik personeli davranışlarından, çalışma ortamındaki kişiler arası ilişkilerden ve çalışılan birimde çalışmaktan memnuniyetlerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bundan başka katılımcıların 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu bilgi düzeyleri hakkındaki maddelere verdikleri cevapların ortalama skorların genel olarak düşük olduğu bulunmuştur. Çalışan olarak kendilerinin ve çalışma arkadaşlarının sağlık ve güvenliğini tehlikeye düşürmeme ve işyerindeki araç ve donanımları doğru kullanma gibi yükümlülüklerini bilme ile ilgili ortalama skor ise anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Yapılan bir İş Sağlığı ve Güvenliği Farkındalık Değerlendirmesi çalışmasında sağlık çalışanlarının neredeyse 3/4’ünün (%74,3) İSGK hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığı, araştırmaya katılan çalışanların % 82,4’ünün İSGK ile getirilen yenilikler hakkında bilgilerinin zayıf olduğu bulunmuştur (Ütük Bayılmış O., 2013). Bizim çalışmamızda elde edilen skorlara göre katılımcıların İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkındaki bilgilerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Öztürk ve ark.’nın yaptıkları araştırmada uygulanan Hastanede Çalışan Sağlık Personeli İçin İş Güvenliği Ölçeği toplam puanına göre tüm sağlık personeli iş güvenliğinin sağlandığını belirtmiş ancak meslek hastalığı ve şikâyetler, yönetsel destek ve yaklaşımlar boyutunda iş güvenliğini yetersiz bulmuşlardır. Bunlara ek olarak hekimler, sağlık taraması ve kayıt sistemlerini de yetersiz görmüştür. Ölçek puanları karşılaştırıldığında, toplamda, sağlık taraması ve kayıt sistemi, kazalar ve zehirlenmeler, malzeme, araç ve gereç denetimi, koruyucu önlemler ve kurallar, fiziksel ortam uygunluğu boyutlarında hekimler, meslek hastalıkları ve şikâyetler boyutunda hemşireler, yönetsel destek

ve yaklaşımlar boyutunda diğer sağlık personeli iş güvenliğini daha yetersiz değerlendirmiştir (Öztürk H., 2012). Karaer ve Özmen tarafından yapılan çalışmada Hastanede Çalışan Sağlık Personeli İçin İş Güvenliği Ölçeğinden elde edilen toplam puanlara göre hastanede sağlık taraması ve kayıt sistemleri, kazalar ve zehirlenmeler, malzeme, araç-gereç denetimi, koruyucu önlemler ve kurallar ve fiziksel ortam uygunluğu alt boyutlarında iş güvenliğinin yeterli düzeyde sağlandığı; meslek hastalıkları ve şikâyetler, yönetsel destek ve yaklaşımlar alt boyutlarında ise iş güvenliğinin yeterli düzeyde sağlanmadığı saptanmıştır (Karaer G, 2016). Araştırmamızda Sağlık Çalışanı Güvenliği Ölçeği toplam puanına göre tüm katılımcılar hastanede iş güvenliğinin tam sağlanmadığını ve sağlık taraması ve kayıt sistemi, koruyucu önlemler ve kurallar ile fiziksel ortam uygunluğu boyutunda kısmen sağlandığını belirtmişlerdir.

Sağlık çalışanları üzerinde yapılan bir çalışmada, eğitim düzeyi ile iş doyumu arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. En yüksek iş doyumu ilk öğretim düzeyindeki sağlık personelinde, sonrasında lise mezunu, ve doktora takip etmektedir. Eğitim düzeyi arttıkça ilköğretimden lisansa kadar iş doyumu düşmekte fakat yüksek lisans ve doktora tekrar yükselmektedir.

Bu araştırmada katılımcıların çalışan güvenliği ile ilgili olarak uygulamalardan güvenlik personeli davranışlarından, çalışma ortamındaki kişiler arası ilişkilerden ve çalışılan birim/servis/ünitede çalışmaktan memnun oldukları; sağlık güvenliği önlemlerinden, iş kazası/meslek hastalığı durumunda kurumun sorumluluk alması/desteği ile çalışma saatleri/nöbetlerden, kişisel koruyucu malzemenin kalitesinden, çalışan sağlık ve güvenlik politikalarından, çalışma ortamının donanımı ve düzenlenmesinden, iş hızından ve iş yükünden ise memnun olmadıkları bulunmuştur. Yıldırım ve ark.'nın yaptığı bir çalışmaya göre eğitim düzeyi arttıkça iş doyumunun azaldığı bulunmuştur. Bu durumu 'Kişilerin meslekle ilgili bir üst öğrenim gördükçe, beklentileri (ücret, çalışma koşulları, bağımsızlık v.b. gibi) artabilir. Bu beklentilerin karşılığında, aldıkları eğitimin sonucu olarak bir üst seviyeye çıkmak isteyebilirler, bu istekleri karşılanınca da doyum düzeyleri azabilir.' şeklinde açıklamışlardır. (Yıldırım Z., 2015). Ancak bizim çalışmamızda ise eğitim düzeyinin artmasıyla çalışan güvenliği uygulamalarından memnuniyetin arttığı gözlenmiştir.

5. SONUÇ

ANEAH çalışanları üzerinde yapılan bu araştırmada katılımcıların İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hakkındaki bilgilerinin orta düzeyde ve Sağlık Çalışanı Güvenliği Ölçeği ortalama puanlarının ise düşük olduğu bulunmuştur. İş kazası/meslek hastalığı durumunda yönetimin sorumluluk alması önemlidir, bu konuda çalışanlara destek vermelidir. Tüm çalışma ortamları ve dinlenme alanları gözden geçirilmeli, ihtiyaçlar tespit edilerek gerekli iyileştirmeler yapılmalıdır. Hastanedeki çalışma saatleri yönetim tarafından gözden geçirilmeli ve yeniden düzenlenmelidir. İSG eğitimlerinin belirli aralıklarla düzenlenerek eğitimlere katılımın hastane yönetimi ve birim sorumluları tarafından teşvik edilmesi, yapılacak bu eğitimlerle bilgi, bilinç düzeyinin artırılması gereklidir. Sağlık çalışanlarının hastanedeki iş güvenliği uygulamalarından memnun olmaları kendi sağlık ve güvenlikleri için önemlidir.

KAYNAKLAR

- Keleş, R. 2004. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı ve Kavramla İlgili Yeni Perspektifler. İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi; 22 (4): 16- 21.
- Tüzüner, VL., Özasan, BÖ. 2011. Hastanelerde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi; 40 (2): 138-154.
- Sadullah, Ö. 2010. İnsan Kaynakları Yönetiminde Koruma İşlevi (İş Güvenliği ve İş gören Sağlığı), (Bölüm 9), ‘İnsan Kaynakları Yönetimi’ içerisinde, Uyargil C ve ark. Edt, 5. Baskı, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, s: 452-494.
- Öztürk, H., Babacan, E. 2012. Hastanede Çalışan Sağlık Personeli için İş Güvenliği Ölçeği, Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi; 9 (1):36-42.
- Ütük, Bayılmış, O. 2013. İş Sağlığı ve Güvenliği Farkındalık Değerlendirmesi, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri AD, İnsan Kaynakları ve Çalışma İlişkileri Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Öztürk, H., Babacan, E., Anahar, EÖ. 2012. Hastanede Çalışan Sağlık Personelinin İş Güvenliği, Gümüşhane Sağlık Bilimleri Dergisi; 1 (4): 252-268.
- Karaer, G., Özmen, D. 2016. Sağlık Çalışanlarının İş Güvenliği: Devlet Hastanesi Örneği, Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi; 8 (4):306-316.
- Yıldırım, Z. 2015. Tekirdağ İli Kamu Hastanelerindeki Sağlık Çalışanlarının İş Doyum Düzeylerinin Değerlendirilmesi, IAAOJScientificScience 3 (1):8-18.